

ÖĞRETMENLERİN EMPATİK EĞİLİMLERİ İLE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ (*)

(Araştırma Makalesi)

Hatice VATANSEVER BAYRAKTAR (**), Mahmut UYGAR (***)

Öz

Bu araştırmanın genel amacı; öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerilerinin ne düzeyde olduğu ve demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir. Araştırma 2017–2018 eğitim öğretim yılı, İstanbul ili Küçükçekmece, Bahçelievler ve Başakşehir ilçelerindeki ilkökul, ortaokul ve lisede görev yapan toplam 500 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında demografik bilgi formunun yanında problem çözme envanteri ve empatik eğilim ölçeği kullanılarak veri toplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 25.0 paket programı ile yapılmıştır. Buna göre verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, t testi, ANOVA kullanılmıştır. Veri analizi sonuçlarına göre öğretmenlerin empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin empatik eğilimleri cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, eğitim durumu, görev yapılan okul türü değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Bu anlamlı farklılık bayan öğretmenler, bekârlar, 21 ve üzeri yıl mesleki kıdeme sahip olanlar, yüksek lisans mezunları ve özel/vakıf okulunda çalışan öğretmenler lehinedir. Öğretmenlerin empatik eğilimleri görev yapılan eğitim kademesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Veri analizi sonuçlarına göre öğretmenlerin problem çözme becerilerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin problem çözme becerileri yaş, mesleki kıdem, eğitim durumu, görev yapılan okul türü değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Bu anlamlı farklılık 51 yaş ve üzeri, 21 ve üzeri yıl mesleki kıdeme sahip olanlar, yüksek lisans mezunları, lisede çalışan öğretmenler lehinedir. Öğretmenlerin problem çözme becerileri cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerileri arasında pozitif,

*) Bu çalışma ikinci yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

**) Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, (e-posta: hatice.bayraktar@izu.edu.tr)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0458-3405>

***) MEB, Türkçe Öğretmeni, (e-posta: mahmutuygar@hotmail.com)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1830-9781>

orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin empatik eğilimi artkça problem çözme becerileri artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Empati, Empatik Eğilim, Problem Çözme, Problem Çözme Becerisi.

The Investigation of the Teachers Empathic Tendency and Problem-Solving Skills

Abstract

The general purpose of this research is; to determine the level of the teachers' empathic tendencies and problem solving skills and whether they differ according to demographic variables. The research was conducted with a total of 500 teachers working in primary, secondary and high schools in the districts of Küçükçekmece, Bahçelievler and Başakşehir in the 2017-2018 academic year. Within the scope of the research, besides the demographic information form, the data were collected by using the problem solving inventory and the empathic tendency scale for teachers. The analysis of the data was done with the SPSS 25.0 package program. Accordingly, arithmetic mean, standard deviation, t test, ANOVA were used in the analysis of the data. According to the data analysis results, it was determined that the empathic tendencies of the teachers were at a medium level. Empathic tendencies of the teachers show statistically significant differences according to the variables of gender, age, marital status, professional seniority, educational status, type of school. This significant difference is in favor of female teachers, singles, those with 21 or more years of professional seniority, master graduates and teachers working in private / foundation schools. Empathic tendencies of teachers do not show a statistically significant difference according to the educational level variable. According to the data analysis results, it was determined that the problem solving skills of the teachers were at a high level. The problem solving skills of teachers differ statistically significantly according to the variables of age, professional seniority, educational status and the type of school they work. This significant difference is in favor of those who are 51 years and older, those who have 21 years and over professional seniority, master graduates, high school teachers. There is no statistically significant difference in problem solving skills of teachers according to the gender variable. It has been determined that there is a positive, moderately statistically significant relationship between teachers' empathic tendencies and problem solving skills. As teachers' empathic tendency increases, their problem-solving skills increase.

Keywords: Teacher, Empathy, Empathic Tendency, Problem Solving, Problem Solving Skill.

1. Giriş

Karmaşık bir kavram olarak empati, insanların kendilerini başkalarının yerine koyma becerisini ifade etmektedir. Empati, psikolojik açıdan duyguların açıklanması sürecinde önemli bir unsur konumundadır. İletişim, insan hayatı için olmazsa olmaz konumundadır

ve empati de iletişim becerilerinden biri olarak görünmektedir (Turan vd., 2019). Empati yeteneğinin insan hayatında önemli bir yeri vardır.

Empati, bir insanın kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun duygularını, düşüncelerini doğru biçimde anlamasıdır (Arslan, 2016). Bu tanımdan hareketle empati kavramının bireyin karşısındaki kişi ya da kişilere odaklı bir şekilde yaklaşımının etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla empati, gündelik hayatın her aşamasında kendisini gösterebilir.

Bir tanımda ise empati şöyle açıklanmaktadır: “Empati; bireyin kendisini etkileşimde bulunduğu karşı ben’in yerine koyması, olaylara onun gözüyle bakması, karşı ben’in duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir” (Demir, 2012, s.108). Empati kavramının kişiler arasındaki etkileşimlere dayalı olarak ne şekilde kendisini gösterdiğini ortaya koyması bakımından bu tanım açıklayıcı görünmektedir.

Empati kavramının tanımı yapılırken empatik eğilim ve empatik beceri yönleriyle tanım yapıldığı görülmektedir. Böyle bir yaklaşımla empati şöyle tanımlanmıştır: “Empatik eğilim, empatinin duygusal boyutunu oluşturmada ve bireyin empati yapma potansiyelini göstermektedir. Empatik beceri ise bireyin empati kurabilme durumunu ifade etmektedir” (Karaca, Açıköz ve Akkuş, 2013, s.118).

Empatik eğilim ise bireylerin empati yapmaya dair eğilimini açıklamak yardımcıdır. Empatik eğilim; duygusal öğrenme, zihinsel öğrenme, davranışsal öğrenme aşamalarından oluşmaktadır (Demir ve Dilmaç, 2019). Empatik eğilim, karşılıklı olarak fayda sağlama potansiyeline sahiptir.

Günlük hayatın seyrinde empati, ilişkileri kolaylaştırıcı şekilde etkisini göstermektedir (Kılıç ve Şahin, 2019). Empatinin bu yöndeki etkileri, aynı zamanda bir problemle karşılaşıldığında çözüm odaklı hareket edilmesiyle ilişkilidir. Empatik eğilim, bireyin karşısındaki kişi ya da kişilerle sağlıklı bir şekilde ilişki kurması yönünde etkili olmaktadır. Problem çözme süreci açısından bu durum, çözüm için hangi adımların atılacağı konusunda doğru bilgiye sahip olmak açısından fırsat niteliği taşımaktadır.

Problem, bir soruyu cevaplamak, bir nesnenin yerini belirlemek, bir işi güvence altına almak, bir öğrenciye öğretmek gibi şeyler olabilir. Problem çözmek ise kişilerin otomatik bir çözümlenmelerinin olmadığı bir hedefe ulaşma çabalarıdır (Gür ve Hangül, 2015).

Problem, insan zihninde çatışmalara neden olan belirsizleri açıklamaktadır (Gür ve Hangül, 2015). Her insan içeriği ve düzeyi farklı problemlerle mücadele etmek durumunda kalabilir. Bu da insanların problem çözme becerisine ihtiyaç duymalarını beraberinde getirmektedir. Problem çözme becerisi aracılığıyla belirsizliklerin minimum düzeye indirilmesi mümkün olabileceği için problem çözme becerisi yüksek olan bireylere farklı alanlarda gereksinim vardır. Çalışmada araştırılacak olan öğretmenler bunların başında gelmektedir.

Problem çözme süreci içinde bireyin psikolojik açıdan durumu, kendine duyduğu güvenin seviyesi, benlik saygısı, karar verme niteliği, iletişim becerileri gibi faktörler etkili-

dir (Yıldırım, Hacıhasanoğlu, Karakurt ve Türkleş,2011). Her bireyin kendisine özgü bir çözüm tarzı olduğu için problem çözme sürecini etkileyen faktörlerin de sürece özgün bir biçimde değerlendirilmesinde fayda vardır. Problem çözme sürecini etkileyen faktörler, bu kısımda duyuşsal faktörler, bilişsel faktörler, deneyimler olmak üzere üç kategoride ele alınmaktadır.

Bireyin problemlere karşı verdiği duygusal tepkiler, düşünce tarzı, problem çözmeye yönelik inancı gibi hususlar duyuşsal faktörlerin başında gelmektedir. Bununla birlikte duyuşsal faktörlerin stres, kaygı, depresyon gibi sorunları tetikleyici etkileri gözlenebilir (Güneş, 2011). Problem çözme sürecini etkileyen faktörler açısından bu durum ele alındığında duyuşsal faktörlerin olumsuz yöndeki etkisi problemin etkili bir şekilde çözülmesinin önünde engel teşkil etmektedir.

Problem çözme sürecinde bireyin üst seviye düşünmesi gerekmektedir. Ancak bu sa-yede problemin çözümüne dair plan geliştirilmekte, problemin etkili bir şekilde çözümü mümkün olmaktadır. Bilişsel farkındalığın yüksek olmasına paralel olarak problem çözme becerisinin de yüksek olması beklenmektedir (Demir, 2016). Dolayısıyla problem çözme becerisi ve bilişsel faktörler arasında doğru orantılı bir ilişki vardır denebilir.

Herkesin hayatında küçük veya büyük, basit veya karmaşık problemler olmuştur. Dolayısıyla problem çözme sürecinde problemlere dair deneyimler önemli bir yere sahiptir. Bireyin bir problemle daha önce karşılaşmış olması, yani probleme dair deneyiminin bulunması, problem çözmeye elde edilecek başarıyı artıracaktır (Yaşar, 2016). Ayrıca gelecekte karşılaşılabilecek olan problemlere yönelik inancı etkilemesi sebebiyle olumlu deneyimlerin problem çözme sürecindeki önemi büyüktür.

Problem çözme sürecinde etkili faktörler özgüven, iletişim becerileri, özsaygı, karar verme stilleri, stresle başa çıkabilme becerisi, özyeterlik, psikolojik uyum, dikkat ve odaklanma, zamanı kullanma becerisi, gözlem yapabilme yeteneği, doğru durum değerlendirmeleri yapma şeklindedir (Yıldırım vd., 2011).

Problem çözme becerisinin yüksek olması ve empatik yeteneklerin gelişmiş olması, bireyin karşılaştığı problemleri daha etkili bir şekilde çözmesini sağlamaktadır. Problem çözme becerisi ve empatik eğilim arasında pozitif yönlü bir ilişkinin varlığını işaret eden bu durum, problemin kendisine özgü yönleri ve problem çözme sürecinin ilerleyişine göre farklılık gösterebilir. Empatik yeteneklerin gelişmişliği, problem çözmek adına çaba gösteren bireyin ne yapacağı konusunda kararsız kaldığında kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun gibi düşünme ve onun gibi hareket etmesi şeklinde sürecin ilerlemesini beraberinde getirmektedir (Genç ve Kalafat, 2010).

Empati ve problem çözme becerisi, karşılaşılan problemlerin aşılmasında sorunun kaynağını anlayabilme ve probleme konu olan kişi ya da kişilerin yerine kendini koyarak düşünebilme becerisine ihtiyaç duyulmasına paralel olarak birbiri ile ilişki içerisinde. Bu etkileşim aynı zamanda eğitim ortamlarında, problemlerle karşılaşan eğitimciler için problemlerin daha yetkin çözümü için yol gösterici olabilir.

Çocukluk döneminden başlayarak problemlerle karşılaşan insanlar, problemleri çözüme kavuşturma konusunda farklı tarzlar benimseyebilir. İnsanların kişilik özellikleri,

çevrelerinden gördükleri, aldıkları eğitim ve daha pek çok faktör problem çözme konusunda izlenecek olan yolu etkilemektedir. Problem çözmek adına çaba gösterirken problemin ortaya çıkışıyla ilgili değerlendirmeler yapılırken bireyin kendisini karşısındakinin yerine koyması, daha sağlıklı bir durum tespiti yapılmasına olanak tanıyacaktır (Demir ve Dilmaç, 2019). Bu durum aynı zamanda problem çözme becerisi ile empatik eğilim arasındaki ilişkiyi açıklamada yardımcı rol üstlenmektedir.

Bireylerde empatik eğilimin yüksek olması, çatışma yaşama olasılığını önemli ölçüde azaltmaktadır. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan bireyler aynı zamanda problem çözme becerisi gelişmiş olan bireyler olarak ayırt edilmektedir (Genç ve Kalafat, 2010). Empatik eğilimle problem çözme becerisi arasındaki ilişkinin gelişiminde bu husus belirleyici rol oynamaktadır.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, öğretmenlerin empatik eğilimi ve problem çözme becerileri ile ilgili yapılmış çalışmalara rastlanmıştır. Alanyazında okul öncesi öğretmenleri, empati ve problem çözme (Zihni, 2015; Çelik, 2008; Karaca ve Aral 2013), sınıf öğretmenleri, (Akbulut,2010; Balcı, 2012; Demir, 2012; Dev, 2010; Topdemir, 2009; Yavaş, 2007), ilkökul öğrencileri, empati ve problem çözme (Vatansever-Bayraktar, Doğan ve Toy, 2018a, Vatansever-Bayraktar, Doğan ve Toy, 2018b), öğretmen adayları (Erduran, 2018; Genç ve Kalafat, 2010;Kolayış ve Turan, 2018; Pala, 2008; Temizyürek, 2019), okul öncesi, ilkökul, ortaöğretim, lise yöneticileri empati ve problem çözme (Katman, 2010; Koç, 2013; Vural, 2008), branş öğretmenleri, empati ve problem çözme(Güner, 2018; Gürsel, 2016; Tatar, 2013; Tavlı, 2009) inceleyen pek çok araştırma mevcuttur. Fakat örneklem grubu İstanbul'dan oluşan hem anasınıfı, sınıf öğretmeni ve branş öğretmenlerinin empatik eğilimleri ile problem çözme becerilerinin birlikte incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerilerinin ne düzeyde olduğu ve empatik eğilimleri ile problem çözme becerilerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan bu araştırmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmenlerin empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin ne düzeyde olduğu ve çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek olarak belirlenmiştir. Bu temel amaç çerçevesinde belirlenen alt amaçlar şu şekildedir:

- 1) Öğretmenlerin empatik eğilimleri ne düzeydedir?
- 2) Öğretmenlerin problem çözme becerileri ne düzeydedir?
- 3) Öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerileri cinsiyet, yaş, medeni durum, öğretmenlikteki kıdem, eğitim durumu, görev yapılan eğitim kademesi ve görev yapılan okul türü değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 4) Öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerilerinin ne düzeyde olduğu ve çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amaçlandığı için araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte veya hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan kişi, olay, olgu, durum veya nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya, betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2006).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2017–2018 eğitim öğretim yılı, İstanbul ili Küçükçekmece, Bahçelievler, Başakşehir ilçelerindeki MEB’e bağlı 681 okuldaki 20083 öğretmen ve yöneticidir (Millî Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2018). Örneklemi ise bu genel evren içinden basit tesadüfî küme örneklem yolu ile belirlenen 500 öğretmenden oluşmaktadır.

Öğretmenlerin demografik özelliklerinin frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlere Ait Demografik Özelliklerin Frekans ve Yüzde Değerleri

Öğretmen	n	%	
Cinsiyet	Kadın	337	67,4
	Erkek	163	32,6
	Toplam	500	100
Yaş	20-25 yaş	18	3,6
	26-30 yaş	120	24
	31-35 yaş	94	18,8
	36-40 yaş	160	32
	41-45 yaş	70	14
	46-50 yaş	21	4,2
	51 yaş ve üzeri	17	3,4
Toplam	500	100	
Medeni Durum	Evli	340	68
	Bekâr	160	32
	Toplam	500	100
Eğitim Durumu	Eğitim Enstitüsü	0	0
	Lisans	419	83,8
	Yüksek lisans	43	8,6
	Diğer	38	7,6
	Toplam	500	100

Öğretmenlikteki Kıdem	1-5 yıl	82	16,4
	6-10 yıl	153	30,6
	11-15 yıl	122	24,4
	16-20 yıl	115	23
	21 yıl ve üzeri	28	5,6
	Toplam	500	100
Görev Yapılan Eğitim Kademesi	İlkokul	119	23,8
	Ortaokul	190	38
	Lise	191	38,2
	Toplam	500	100
Öğretmenlik Mesleğini Severek Yapma Durumu	Evet	472	94,4
	Hayır	28	5,6
	Toplam	500	100
Görev Yapılan Okul Türü	Devlet okulu	468	93,6
	Özel/Vakıf Okulu	32	6,4
	Toplam	500	100

Tablo 1'e göre, öğretmenlerin %67,4'ü kadın ve %32,6'sı erkektir. Öğretmenlerin %3,6'sı 20-25 yaş, %24'ü 26-30 yaş, %18,8'i 31-35 yaş, %32'si 36-40 yaş, %14,5'i 41-45 yaş ve %3,4'ü 51 yaş ve üzerindedir. Öğretmenlerin %68'i evli ve %32'si bekârdır. Öğretmenlerin %83,8'i lisans, %8,6'sı Yüksek lisans ve %7,6'sı diğer mezuniyetlere sahiptir. Öğretmenlerin %16,4'ü 1-5 yıl, %30,6'sı 6-10 yıl, %24,4'ü 11-15 yıl, %23'ü 16-20 yıl ve %5,6'sı 21 yıl ve üzeri süredir öğretmenlik mesleğini yapmaktadır. Öğretmenlerin %23,8'i ilkokul, %38'i ortaokul ve %38,2'si lisede görev yapmaktadır. Öğretmenlerin %93,6'sı devlet okulu ve %6,4'ü özel/vakıf okulunda görev yapmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu, "Öğretmenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği" ve "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, öğretmenlikteki kıdem, görev yapılan eğitim kademesi, görev yapılan okul türü değişkenlerinin yer aldığı formdur.

Öğretmenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği: Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Likert tipte bir ölçek olup, 20 sorudan oluşmakta ve her soruya 1'den 5'e kadar puan verilmektedir. Toplam puan deneklerin empatik eğilim puanlarını ifade eder. Puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğunu; düşük olması empatik eğilimin düşük olduğunu gösterir. Ölçeğin güvenilirliğini belirten Cronbach Alpha değeri 0,82'dir.

Problem Çözme Envanteri: Aaron Beck tarafından geliştirilmiş, Türkçeye uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner tarafından 1993 yılında gerçekleştirilmiştir. Problem çözme envanteri 35 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar sırasıyla 0,78; 0,76; 0,74; 0,69; 0,64 ve 0,59 güvenilirlik katsayılarına sahiptir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını gösterir (Savaşır ve Şahin, 1997). Ölçekten alınan toplam puanların azalmasında ise kişinin problem çözme beceri algısının olumlu olduğu kabul edilir. Problem Çözme Envanteri aceleci yaklaşım, düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım ve planlı yaklaşım alt boyutlarından oluşmaktadır (Şahin, Şahin ve Heppner, 1993).

Bu araştırmanın mevcut verileri için empatik eğilim ölçeği ve problem çözme envanterine ait güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim Ölçeği ve Problem Çözme Envanterine ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları

	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Empatik Eğilim	0,828	20
Problem Çözme Envanteri	0,850	31

Tablo 2’ye göre öğretmenlere ilişkin Empatik Eğilim ölçeğinin güvenilirliğinin 0,828 olduğu saptanmıştır. Problem Çözme Envanterinin güvenilirliği 0,850 olarak bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Ölçekler araştırmacı tarafından, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Küçükçekmece, Başakşehir ve Bahçelievler ilçelerinde belirlenen 42 devlet okuluna ve 11 özel okula izin yazılarıyla gidilmiş ve kurum yöneticilerinin onayıyla kurumda görev yapan yönetici ve öğretmenlere uygulanmıştır.

Çalışmaya katılan gönüllü öğretmenlere ve yöneticilere kişisel bilgi formlarında dikkat edilmesi gereken noktalar hatırlatılmış ve ölçeklerle ilgili bilgi verilerek gerekli açıklamalar araştırmacı tarafından yapılmıştır. Gönüllü olarak araştırmaya katılan öğretmenlere ve yöneticilere bırakılan veri toplama araçları aynı gün araştırmacı tarafından toplanmıştır.

2.5. Araştırma Etiği

“Öğretmenlerin Empatik Eğilimleri ile Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi” adlı bu çalışma yayın ve araştırma etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmada akade-

mik araştırma ilke ve kurallarına bağlı kalınmıştır. Bu araştırma, insan katılımcıları içeren çalışmalarda gereken prosedürler ve etik ölçütler gözetilerek sürdürülmüştür.

2.6. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan bir diğer test tekniği de normallik testidir. Bu test, parametrik test yöntemlerinin kullanılabilirliğinin temel bir şartı olan “verilerin normal bir dağılıma sahip olma” koşulunu ortaya koyan bir test tekniğidir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 sınırları içinde 0’a yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesi ile hesaplanan çarpıklık ve basıklık indekslerinin ± 2 sınırları içinde 0’a yakın olması normal dağılımın varlığına kanıt olarak değerlendirilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Verilerin normallik testi sonucu aşağıdaki Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Normallik Testi Sonuçları

		Çarpıklık	Basıklık
Yöneticiler	Empatik Eğitim Ölçeği	0,245	-0,666
	Problem Çözme Envanteri	-0,145	-0,258
Öğretmenler	Empatik Eğitim Ölçeği	0,362	0,654
	Problem Çözme Envanteri	-0,144	0,219

Tablo3’te elde edilen bulgulara göre çarpıklık basıklık değerleri 0,654 ile -0,666 arasında değişmekte olup normallik varsayımı şartı sağlanmaktadır.

Verilerin analizi SPSS 25.0 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımını belirlemek amacıyla frekans (n) ve yüzde (%) dağılımları hesaplanmıştır. Öğretmenlerin empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin ne düzeyde olduğu aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplanarak bulunmuştur. Öğretmenlerin empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin cinsiyet, medeni durum, görev yapılan okul türü, değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Bağımsız Grup t testi uygulanmıştır. Öğretmenlerin empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin yaş, öğretmenlikteki kıdem, eğitim durumu, görev yapılan eğitim kademesine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi amacı ile Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerileri düzeyini gösteren aritmetik ortalama ve standart sapma ile ilgili betimsel istatistik tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ve Problem Çözme Becerileri Düzeyi

	Ort.	SS
Empatik eğilim	3,29	0,21
Aceleci yaklaşım	3,46	0,59
Düşünen yaklaşım	3,55	0,64
Kaçıngan yaklaşım	3,12	0,68
Değerlendirici yaklaşım	3,54	0,87
Kendine güvenli yaklaşım	3,33	0,58
Planlı yaklaşım	3,55	0,69

Tablo 4'te öğretmenlerin empatik eğilimlerinin $\bar{x}=3,29$ aritmetik ortalama ile orta düzeyde değer aldığı görülmektedir.

Problem çözme envanterinin aceleci yaklaşım alt boyutu $\bar{x}=3,46$ düşünen yaklaşım alt boyutu $\bar{x}=3,55$ kaçıngan yaklaşım alt boyutu $\bar{x}=3,12$ aritmetik ortalama ile orta düzeyde değer aldığı, değerlendirici yaklaşım alt boyutu $\bar{x}=3,54$ kendine güvenli yaklaşım alt boyutu $\bar{x}=3,33$ aritmetik ortalama ile orta düzeyde değer aldığı ve planlı yaklaşım alt boyutu $\bar{x}=3,55$ aritmetik ortalama ile yüksek düzeyde değer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin düşünen, değerlendirici ve planlı yaklaşım becerileri en yüksek değer aldığı görülürken, en az değeri kaçıngan yaklaşım boyutunun aldığı görülmektedir.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin cinsiyete göre karşılaştırılmasını gösteren Bağımsız Grup t testi tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ve Problem Çözme Becerilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	t	p
Empatik eğilim	Kadın	337	3,31	0,21	2,690	0,007
	Erkek	163	3,26	0,19		
Aceleci yaklaşım	Kadın	337	3,44	0,62	-1,384	0,167
	Erkek	163	3,51	0,51		
Düşünen yaklaşım	Kadın	337	3,55	0,7	0,214	0,830
	Erkek	163	3,54	0,48		
Kaçıngan yaklaşım	Kadın	337	3,16	0,66	1,93	0,055
	Erkek	163	3,03	0,72		
Değerlendirici yaklaşım	Kadın	337	3,5	0,85	-1,492	0,136
	Erkek	163	3,62	0,9		
Kendine güvenli yaklaşım	Kadın	337	3,27	0,62	-3,542	0,000
	Erkek	163	3,45	0,48		
Planlı yaklaşım	Kadın	337	3,52	0,72	-1,407	0,160
	Erkek	163	3,61	0,61		

Tablo 5’te öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda; kadın ve erkek öğretmenlerin empatik eğilim ve kendine güvenli yaklaşım becerileri arasında bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Öğretmenlerin empatik eğiliminde kadınlar lehine anlamlı farklılık vardır. Kadın öğretmenlerin empatik eğilimleri daha yüksektir. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda, erkekler lehine anlamlı farklılık vardır.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin yaşa göre karşılaştırılmasını gösteren tek yönlü varyans analizi (ANOVA) Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ve Problem Çözme Becerilerinin Yaşa Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	F	P	Grup Farkları
Empatik eğilim	20-25 yaş	18	3,41	0,15	4,112	0,000	20-25>26-30
	26-30 yaş	120	3,25	0,24			
	31-35 yaş	94	3,29	0,22			
	36-40 yaş	160	3,3	0,17			
	41-45 yaş	70	3,25	0,16			
	46-50 yaş	21	3,44	0,27			
	51 yaş ve üzeri	17	3,26	0,19			
	Toplam	500	3,29	0,21			
Aceleci yaklaşım	20-25 yaş	18	3,95	0,54	5,875	0,000	20-25>31-35
	26-30 yaş	120	3,55	0,64			
	31-35 yaş	94	3,26	0,54			20-25>46-50
	36-40 yaş	160	3,54	0,56			
	41-45 yaş	70	3,37	0,51			
	46-50 yaş	21	3,28	0,49			
	51 yaş ve üzeri	17	3,33	0,72			
	Toplam	500	3,46	0,59			
Düşünen yaklaşım	20-25 yaş	18	3,91	0,76	2,348	0,030	20-25> 41-45 yaş
	26-30 yaş	120	3,53	0,71			
	31-35 yaş	94	3,47	0,51			
	36-40 yaş	160	3,61	0,6			
	41-45 yaş	70	3,4	0,71			
	46-50 yaş	21	3,7	0,61			
	51 yaş ve üzeri	17	3,48	0,42			
	Toplam	500	3,55	0,64			

Kaçınan yaklaşım	20-25 yaş	18	3,31	0,61	10,221	0,000	26-30>31-35
	26-30 yaş	120	3,42	0,55			26-30>36-40
	31-35 yaş	94	2,78	0,73			26-30>41-45
	36-40 yaş	160	3,13	0,65			26-30>51 yaş ve üzeri
	41-45 yaş	70	3,04	0,64			
	46-50 yaş	21	3,24	0,74			
	51 yaş ve üzeri	17	2,72	0,71			
	Toplam	500	3,12	0,68			
Değerlendirici yaklaşım	20-25 yaş	18	4,07	0,77	4,278	0,000	20-25>51 yaş ve üzeri
	26-30 yaş	120	3,42	0,84			
	31-35 yaş	94	3,62	0,76			
	36-40 yaş	160	3,59	0,94			
	41-45 yaş	70	3,39	0,88			
	46-50 yaş	21	4	0,76			
	51 yaş ve üzeri	17	3,02	0,45			
	Toplam	500	3,54	0,87			
Kendine güvenli yaklaşım	20-25 yaş	18	3,56	0,71	1,442	0,196	
	26-30 yaş	120	3,28	0,65			
	31-35 yaş	94	3,39	0,51			
	36-40 yaş	160	3,34	0,48			
	41-45 yaş	70	3,22	0,7			
	46-50 yaş	21	3,48	0,65			
	51 yaş ve üzeri	17	3,33	0,42			
	Toplam	500	3,33	0,58			
Planlı yaklaşım	20-25 yaş	18	3,86	0,64	3,005	0,007	20-25>51 yaş ve üzeri
	26-30 yaş	120	3,45	0,72			31-35>51 yaş ve üzeri
	31-35 yaş	94	3,6	0,62			36-40>51 yaş ve üzeri
	36-40 yaş	160	3,62	0,65			
	41-45 yaş	70	3,49	0,78			
	46-50 yaş	21	3,76	0,82			
	51 yaş ve üzeri	17	3,1	0,46			
	Toplam	500	3,55	0,69			

Tablo 6'da öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; öğretmenlerin empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin yaş değişkene göre bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$).

20-25 yaş ile 26-30 yaş ve 41-45 yaş öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 20-25 yaş arası öğretmenler yıldır öğretmenlik yapanların lehinedir.20-25 yaş ile 31-35 yaş, 41-45 yaş ve 46-50 yaş öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 20-25 yaş arası öğretmenler yıldır öğretmenlik yapanların lehinedir.20-25 yaş ile 41-45 yaş öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 20-25 yaş arası öğretmenler yıldır öğretmenlik yapanların lehinedir.26-30 yaş ile 31-35 yaş, 36-40, 41-45 yaş ve 51 yaş ve üzeri öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 26-30 yaş arası öğretmenler yıldır öğretmenlik yapanların lehinedir.20-25 yaş ile 51 yaş ve üzeri öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 20-25 yaş arası öğretmenler yıldır öğretmenlik yapanların lehinedir.20-25 yaş, 31-35 yaş ve 51 yaş ve üzeri öğretmenler ile 51 yaş ve üzeri öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 20-25,31-35 ve 51 yaş ve üzeri öğretmenler yıldır öğretmenlik yapanların lehinedir.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin medeni duruma göre karşılaştırılmasını gösteren bağımsız grup t testi Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ve Problem Çözme Becerilerinin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	t	p
Empatik eğilim	Evli	340	3,28	0,21	-2,118	0,035
	Bekâr	160	3,32	0,2		
Aceleci yaklaşım	Evli	340	3,5	0,54	1,931	0,055
	Bekâr	160	3,38	0,68		
Düşünen yaklaşım	Evli	340	3,58	0,64	1,751	0,081
	Bekâr	160	3,47	0,62		
Kaçıngan yaklaşım	Evli	340	3,14	0,66	1,096	0,274
	Bekâr	160	3,07	0,73		
Değerlendirici yaklaşım	Evli	340	3,58	0,87	1,495	0,135
	Bekâr	160	3,46	0,87		
Kendine güvenli yaklaşım	Evli	340	3,35	0,55	1,087	0,278
	Bekâr	160	3,29	0,64		
Planlı yaklaşım	Evli	340	3,60	0,71	2,015	0,044
	Bekâr	160	3,46	0,64		

Tablo 7’de öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin medeni duruma göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda; evli ve bekâr öğretmenlerin empatik eğilim ve planlı yaklaşım becerileri arasın-

da bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Öğretmenlerin empatik eğiliminde bekâr öğretmenler lehine anlamlı farklılık vardır. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin planlı yaklaşım alt boyutunda, evli öğretmenler lehine anlamlı farklılık vardır.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin öğretmenlikteki kıdeme göre karşılaştırılmasını gösteren tek yönlü varyans analizi (ANOVA) Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ve Problem Çözme Becerilerinin Öğretmenlikteki Kıdeme Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	F	p	Grup Farkları
Empatik eğilim	1-5 yıl	82	3,24	0,27	5,537	0,000	21 yıl ve üzeri > 1-5
	6-10 yıl	153	3,31	0,19			
	11-15 yıl	122	3,3	0,19			21 yıl ve üzeri > 16-20
	16-20 yıl	115	3,26	0,15			
	21 yıl ve üzeri	28	3,41	0,25			
	Toplam	500	3,29	0,21			
Aceleci yaklaşım	1-5 yıl	82	3,6	0,7	5,733	0,000	1-5 yıl > 21 yıl ve üzeri
	6-10 yıl	153	3,44	0,54			
	11-15 yıl	122	3,34	0,61			16-20 yıl > 21 yıl ve üzeri
	16-20 yıl	115	3,59	0,47			
	21 yıl ve üzeri	28	3,17	0,63			
	Toplam	500	3,46	0,59			
Düşünen yaklaşım	1-5 yıl	82	3,52	0,84	0,913	0,456	
	6-10 yıl	153	3,55	0,55			
	11-15 yıl	122	3,49	0,58			
	16-20 yıl	115	3,64	0,66			
	21 yıl ve üzeri	28	3,49	0,54			
	Toplam	500	3,55	0,64			
Kaçıngan yaklaşım	1-5 yıl	82	3,3	0,57	3,715	0,005	1-5 yıl > 11-15 yıl
	6-10 yıl	153	3,12	0,71			
	11-15 yıl	122	2,97	0,66			
	16-20 yıl	115	3,18	0,65			
	21 yıl ve üzeri	28	2,93	0,84			
	Toplam	500	3,12	0,68			

Değerlendirici yaklaşım	1-5 yıl	82	3,61	0,95	1,359	0,247
	6-10 yıl	153	3,41	0,75		
	11-15 yıl	122	3,57	0,93		
	16-20 yıl	115	3,63	0,87		
	21 yıl ve üzeri	28	3,52	0,87		
	Toplam	500	3,54	0,87		
Kendine güvenli yaklaşım	1-5 yıl	82	3,38	0,75	0,588	0,671
	6-10 yıl	153	3,31	0,48		
	11-15 yıl	122	3,38	0,53		
	16-20 yıl	115	3,28	0,62		
	21 yıl ve üzeri	28	3,31	0,61		
	Toplam	500	3,33	0,58		
Planlı yaklaşım	1-5 yıl	82	3,54	0,8	1,543	0,189
	6-10 yıl	153	3,57	0,58		
	11-15 yıl	122	3,48	0,67		
	16-20 yıl	115	3,67	0,73		
	21 yıl ve üzeri	28	3,39	0,79		
	Toplam	500	3,55	0,69		

Tablo 8’de öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin öğretmenlikteki kıdeme göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; öğretmenlerin empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin öğretmenlikteki kıdem değişkene göre bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05).

21 yıl ve üzeri süredir ile 1-5 yıl ve 16-20 yıldır öğretmenlik yapan öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 21 yıl ve üzeri süredir öğretmenlik yapan öğretmenlerin lehinedir. 1-5 yıl ve 16-20 yıldır öğretmenlik yapan öğretmenler ile 21 yıl ve üzeri süredir öğretmenlik yapan öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 1-5 yıl ve 16-20 yıldır öğretmenlik yapan öğretmenlerin lehinedir. 1-5 yıldır öğretmenlik yapan öğretmenler ile 11-15 yıldır öğretmenlik yapan öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark 1-5 yıldır öğretmenlik yapan öğretmenlerin lehinedir.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin eğitim durumuna göre karşılaştırılmasını gösteren tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucu Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ve Problem Çözme Becerilerinin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	F	P	Grup Farkları
Empatik eğilim	Lisans	419	3,27	,21	10,562	0,000	Yüksek lisans>Lisans Diğer> Lisans
	Yüksek lisans	43	3,40	,13			
	Diğer	38	3,37	,17			
	Toplam	500	3,29	,21			
Aceleci yaklaşım	Lisans	419	3,46	,57	3,483	0,031	Yüksek lisans>Diğer
	Yüksek lisans	43	3,65	,57			
	Diğer	38	3,31	,78			
	Toplam	500	3,46	,59			
Düşünen yaklaşım	Lisans	419	3,47	,63	20,854	0,000	Yüksek lisans>Lisans Diğer> Lisans
	Yüksek lisans	43	3,87	,48			
	Diğer	38	4,03	,59			
	Toplam	500	3,55	,64			
Kaçıngan yaklaşım	Lisans	419	3,11	,67	0,029	0,971	
	Yüksek lisans	43	3,13	,69			
	Diğer	38	3,13	,76			
	Toplam	500	3,12	,68			
Değerlendirici yaklaşım	Lisans	419	3,45	,86	15,415	0,000	Yüksek lisans>Lisans Diğer> Lisans
	Yüksek lisans	43	4,00	,86			
	Diğer	38	4,04	,55			
	Toplam	500	3,54	,87			
Kendine güvenli yaklaşım	Lisans	419	3,28	,58	13,835	0,000	Diğer> Yüksek lisans Diğer> Lisans
	Yüksek lisans	43	3,46	,58			
	Diğer	38	3,76	,38			
	Toplam	500	3,33	,58			
Planlı yaklaşım	Lisans	419	3,49	,69	14,29	0,000	Yüksek lisans>Lisans Diğer> Lisans
	Yüksek lisans	43	3,75	,67			
	Diğer	38	4,05	,46			
	Toplam	500	3,55	,69			

Tablo 9’da öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; öğretmenlerin empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin eğitim durumu değişkene göre bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Öğretmenlerin empatik eğiliminde yüksek lisans mezunu ve diğer mezuniyetlere sahip öğretmenler ile lisans mezunu öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark yüksek lisans ve diğer mezuniyetlere sahip öğretmenlerin lehinedir. Öğretmenlerin problem çözme envanteri aceleci yaklaşım alt boyutunda yüksek lisans mezunu öğretmenler ile lisans mezunu öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark yüksek lisans mezunu öğretmenlerin lehinedir. Öğretmenlerin problem çözme envanteri düşünen yaklaşım, değerlendirici ve planlı yaklaşım alt boyutunda yüksek lisans mezunu ve diğer mezuniyetlere sahip öğretmenler ile lisans mezunu öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark yüksek lisans mezunu öğretmenlerin lehinedir. Öğretmenlerin problem çözme envanteri kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda diğer mezuniyetlere sahip öğretmenler ile lisans mezunu öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark diğer mezuniyetlere sahip öğretmenlerin lehinedir.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin görev yapılan eğitim kademesine göre karşılaştırılmasını gösteren tek yönlü varyans analizi (ANOVA) Tablo10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ve Problem Çözme Becerilerinin Görev Yapılan Eğitim Kademesine Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	F	P	Grup Farkları
Empatik eğilim	İlkokul	119	3,32	0,22	1,915	0,148	
	Ortaokul	190	3,27	0,21			
	Lise	191	3,29	0,19			
	Toplam	500	3,29	0,21			
Aceleci yaklaşım	İlkokul	119	3,34	0,61	3,951	0,020	Lise> İlkokul
	Ortaokul	190	3,48	0,54			
	Lise	191	3,52	0,61			
	Toplam	500	3,46	0,59			
Düşünen yaklaşım	İlkokul	119	3,52	0,57	3,359	0,036	Lise> Ortaokul
	Ortaokul	190	3,47	0,74			
	Lise	191	3,64	0,55			
	Toplam	500	3,55	0,64			
Kaçıngan yaklaşım	İlkokul	119	3,23	0,72	2,335	0,098	
	Ortaokul	190	3,08	0,65			
	Lise	191	3,07	0,68			
	Toplam	500	3,12	0,68			
Değerlendirici yaklaşım	İlkokul	119	3,48	0,92	0,526	0,591	
	Ortaokul	190	3,53	0,83			
	Lise	191	3,58	0,87			
	Toplam	500	3,54	0,87			

Kendine güvenli yaklaşım	İlkokul	119	3,29	0,57	5,166	0,006	Lise>Ortaokul
	Ortaokul	190	3,26	0,61			
	Lise	191	3,44	0,54			
	Toplam	500	3,33	0,58			
Planlı yaklaşım	İlkokul	119	3,48	0,75	5,960	0,003	Lise>İlkokul Lise>Ortaokul
	Ortaokul	190	3,46	0,69			
	Lise	191	3,69	0,64			
	Toplam	500	3,55	0,69			

Tablo 10'da öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin görev yapılan eğitim kademesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; öğretmenlerin empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin görev yapılan eğitim kademesi değişkene göre bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Öğretmenlerin problem çözme envanteri aceleci yaklaşım alt boyutunda lisede görev yapan öğretmenler ile ilkokulda görev yapan öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark lisede görev yapan öğretmenlerin lehinedir. Öğretmenlerin problem çözme envanteri düşünen yaklaşım, kendine güvenli ve planlı alt boyutunda lisede görev yapan öğretmenler ile ortaokulda görev yapan öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark lisede görev yapan öğretmenlerin lehinedir.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin görev yapılan okul türüne göre karşılaştırılmasını gösteren bağımsız grup t testi sonucu Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ve Problem Çözme Becerilerinin Görev Yapılan Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	SS	t	P
Empatik Eğilim	Devlet okulu	468	3,28	0,2	-2,965	0,003
	Özel/Vakıf okulu	32	3,39	0,25		
Aceleci yaklaşım	Devlet okulu	468	3,48	0,59	2,526	0,012
	Özel/Vakıf okulu	32	3,21	0,46		
Düşünen yaklaşım	Devlet okulu	468	3,53	0,64	-1,64	0,102
	Özel/Vakıf okulu	32	3,72	0,52		
Kaçınan yaklaşım	Devlet okulu	468	3,13	0,68	2,076	0,038
	Özel/Vakıf okulu	32	2,88	0,7		
Değerlendirici yaklaşım	Devlet okulu	468	3,53	0,87	-1,413	0,158
	Özel/Vakıf okulu	32	3,75	0,75		
Kendine Güvenli yaklaşım	Devlet okulu	468	3,34	0,58	0,826	0,409
	Özel/Vakıf okulu	32	3,25	0,57		
Planlı yaklaşım	Devlet okulu	468	3,56	0,68	0,713	0,476
	Özel/Vakıf okulu	32	3,47	0,8		

Tablo 11’de öğretmenlere ait empatik eğilim ve problem çözme Becerilerinin görev yapılan okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda; öğretmenlik mesleğini seven ve sevmeyen öğretmenlerin empatik eğilim ve aceleci, kaçınan yaklaşım becerileri arasında bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Öğretmenlerin empatik eğiliminde özel/vakıf okulunda çalışan öğretmenler lehine anlamlı farklılık vardır. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin aceleci ve kaçınan yaklaşım alt boyutunda, devlet okulunda görev yapan öğretmenler lehine anlamlı farklılık vardır.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ile problem çözme puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik Pearson korelasyon analizi sonucu Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12. Öğretmenlere Ait Empatik Eğilim ile Problem Çözme Puanları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonucu

	r	p	N
Acelecı yaklaşım	-,208**	<0,001	500
Düşünen yaklaşım	,192**	<0,001	500
Kaçınan yaklaşım	-,123**	0,006	500
Değerlendirici yaklaşım	,269**	<0,001	500
Kendine Güvenli yaklaşım	,149**	0,001	500
Planlı yaklaşım	,161**	<0,001	500
Genel problem çözme becerisi	0,314**	<0,001	500

** p<0,05; * p<0,01

Tablo 12’de öğretmenlere ait empatik eğilim ile problem çözme puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için uygulanan Pearson korelasyon analizi sonucuna göre öğretmenlerde empatik eğilim ile problem çözme becerileri arasında $r=0,314$ düzeyinde pozitif, orta ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre öğretmenlerin empatik eğilimi artıkça problem çözme becerileri artmaktadır.

Öğretmenlerde empatik eğilim ile acelecı yaklaşım arasında $r=-0,208$ düzeyinde negatif, düşük ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre öğretmenlerin empatik eğilimi artıkça acelecı yaklaşım tutumu azalmaktadır.

Öğretmenlerde empatik eğilim ile düşünen yaklaşım arasında $r=0,192$ düzeyinde pozitif, düşük ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre öğretmenlerin empatik eğilimi artıkça düşünen yaklaşım tutumu artmaktadır.

Öğretmenlerde empatik eğilim ile kaçınan yaklaşım arasında $r=-0,123$ düzeyinde negatif, düşük ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre öğretmenlerin empatik eğilimi artıkça kaçınan yaklaşım tutumu azalmaktadır.

Öğretmenlerde empatik eğilim ile değerlendirici yaklaşım arasında $r=0,269$ düzeyinde pozitif, düşük ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre öğretmenlerin empatik eğilimi artıkça değerlendirici yaklaşım tutumu artmaktadır.

Öğretmenlerde empatik eğilim ile kendine güvenli yaklaşım arasında $r=0,149$ düzeyinde pozitif, düşük ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre öğretmenlerin empatik eğilimi artıkça kendine güvenli yaklaşım tutumu artmaktadır.

Öğretmenlerde empatik eğilim ile planlı yaklaşım arasında $r=0,161$ düzeyinde pozitif, düşük ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuca göre yöneticilerin empatik eğilimi artıkaça planlı yaklaşım tutumu artmaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerilerinin ne düzeyde olduğu ve çeşitli demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğu problem çözme becerilerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre, öğretmenlerin empatik eğiliminde kadınlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda, erkekler lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin medeni durumuna dair yapılan inceleme sonuçlarına göre öğretmenlerin empatik eğiliminde bekâr öğretmenler lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin planlı yaklaşım alt boyutunda, evli öğretmenler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Kıdem ve yaş açısından ulaşılan sonuçlar, görev yapma süresinin empatik eğilim ve problem çözme becerisini etkilediğini göstermektedir. Lisede görev yapan öğretmenlerinin problem çözme becerisinin daha fazla geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin empatik eğiliminde özel/vakıf okulunda çalışan öğretmenler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin aceleci ve kaçınan yaklaşım alt boyutunda, devlet okulunda görev yapan öğretmenler lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlere ait empatik eğilim ile problem çözme puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için uygulanan korelasyon analizi sonuçları şu şekildedir: Öğretmenlerin empatik eğilimi artıkaça; aceleci yaklaşım tutumu azalmakta, düşünen yaklaşım tutumu artmakta, kaçınan yaklaşım tutumu azalmakta, değerlendirici yaklaşım tutumu artmakta, planlı yaklaşım tutumu artmakta, güvenli yaklaşım tutumu artmaktadır.

Araştırmamızda öğretmenlerin empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğu problem çözme becerilerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tatar (2013), araştırma bulgularına göre, 1-9 yıl arasında mesleki kıdemleri olan öğretmenlerin, 10 yıl ve üzeri kıdemi bulunan öğretmenlerden daha yüksek empati eğilimine sahip oldukları belirlenmiştir. Vural (2008)'ın, araştırma sonucuna göre yöneticilerin empatik beceri düzeyinin %41,7'inin düşük düzeyde, %29,2'sinin orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Bu çalışmadaki yöneticilerin aynı zamanda öğretmen oldukları düşünüldüğünde bu açıdan bizim çalışmamızla bulgular yönünden örtüşmektedir. Katman (2010), araştırmasının bulgularına göre okul yöneticilerinin empatik eğilimleri anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Koç (2013), yapılan araştırmanın sonuçlarına göre de yöneticilerin empati düzeyi yüksek bu-

lunmuştur. Bu çalışmalardaki yöneticilerin aynı zamanda öğretmen oldukları göz önüne alınınca çalışmamızla paralellik göstermemektedir. Zihni (2015), tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin empatik eğilimleri yükseldikçe problem çözme becerilerinin de arttığı görülmüştür. Bu sonuçta bizim bulgularımızla kısmen örtüşmemektedir.

Araştırmamızda cinsiyet değişkenine göre, Öğretmenlerin empatik eğiliminde kadınlar lehine anlamlı farklılık vardır. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda, erkekler lehine anlamlı farklılık vardır. Temizyürek (2019), araştırma bulgularına göre de kadın öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri erkeklerin empatik düzeylerinden istatistikî olarak daha yüksek oranda bulunmuştur. Benzer bulguları Güner (2018), kadın öğretmenlerin empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Akbulut (2010), araştırması sonucunda da kadın öğretmenlerin empatik eğilimlerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar, araştırmamızın bulgularıyla örtüşmektedir. Tatar (2013), araştırmasının sonuçlarına göre empatik eğilim ölçęği puanları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaşma göstermemektedir. Bu çalışma ile bizim çalışmanın bulguları bu yönüyle uyuşmamaktadır.

Araştırmamızın sonucuna göre öğretmenlerin medeni durumuna dair yapılan inceleme sonuçlarına göre öğretmenlerin empatik eğiliminde bekâr öğretmenler lehine anlamlı farklılık vardır. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin planlı yaklaşım alt boyutunda, evli öğretmenler lehine anlamlı farklılık vardır. Topdemir (2009) araştırmasında öğretmenlerin medeni durumlarının empatik eğilim üzerinde anlamlı bir fark yarattığı sonucuna varmıştır. Evli öğretmenlerin, bekâr olan öğretmenlere göre empatik eğilimlerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuç çalışmamızla benzeşmektedir. Akbulut (2010) “Sınıf Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeyleri” adlı araştırmaya göre medeni durum empatik eğilim üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Bu araştırma ile çalışmamız benzeşmemektedir.

Araştırmamızda kıdem ve yaş açısından ulaşılan sonuçlar, görev yapma süresinin empatik eğilim ve problem çözme becerisini etkilediğini göstermektedir. Lisede görev yapan öğretmenlerinin problem çözme becerisinin daha fazla geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Tatar (2013), araştırma bulgularına göre, 1-9 yıl arasında mesleki kıdemleri olan öğretmenlerin, 10 yıl ve üzeri kıdemi bulunan öğretmenlerden daha yüksek empati eğilimine sahip oldukları belirlenmiştir. Taşdemir (1999), araştırmada bulunduğu kurumlarda daha uzun süre hizmet veren hemşirelerin empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu çalışmalar tam anlamıyla bir örtüşme göstermese de çalışmamızı destekler niteliktedir. Dev (2010), araştırmasında öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin mesleki deneyim bakımından anlamlı bir fark yaratmadığını bulmuştur (Dev, 2010). Yavaş (2007), araştırmasında öğretmenlerin empati becerisinde mesleki deneyim bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varmıştır (Yavaş, 2007). Tavlı (2009), lise öğretmenlerinin problem çözme becerileri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında lise öğretmenlerinin problem çözme becerilerinin kıdemlerine

göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuçlarla araştırmamızdaki sonuç paralellik göstermemektedir.

Çalışmamızda öğretmenlerin empatik eğiliminde özel/vakıf okulunda çalışan öğretmenler lehine anlamlı farklılık vardır. Öğretmenlerin problem çözme envanterinin aceleci ve kaçınan yaklaşım alt boyutunda, devlet okulunda görev yapan öğretmenler lehine anlamlı farklılık vardır. Bu konuyla ilgili alınyazında bir bulguya rastlanmamıştır.

Çalışmamızda öğretmenlere ait empatik eğilim ile problem çözme puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için uygulanan korelasyon analizi sonuçları şu şekildedir: Öğretmenlerin empatik eğilimi artıkça; aceleci yaklaşım tutumu azalmakta, düşünen yaklaşım tutumu artmakta, kaçınan yaklaşım tutumu azalmakta, değerlendirici yaklaşım tutumu artmakta, planlı yaklaşım tutumu artmakta, güvenli yaklaşım tutumu artmaktadır. Sonuçları ayrılmaktadır. Demir ve Dilmaç (2019), yaptıkları araştırmada empatik eğilim ve problem çözme becerisi arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu ortaya koymuştur. İki çalışmanın sonuçlarının birbirine paralel olduğu, literatürde yer alan sonuçlarla da uyumlu olduğu söylenebilir. Genç ve Kalafat (2010), öğretmenlerde empatik eğilim ve problem çözme becerisi arasında doğru orantılı ilişkinin belirlendiği çalışmada empati becerisinin insan hayatındaki çatışmaları azalttığı yönünde sonuçlara ulaşmıştır. Empatik eğilim ve problem çözme becerisi ilişkisine dair ulaşılan sonuçlar, iki çalışma için benzerdir. Kılıç ve Şahin (2019), turist rehberleri özelindeki araştırmada empatik eğilim ve çatışma çözme davranışı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Ulaşılan sonuçlara göre turist rehberlerinde empatik eğilim ve çatışma çözme davranışı arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Dolayısıyla bu çalışma literatürdeki empatik eğilim ve problem çözme arasındaki doğru orantılı etkileşimi desteklemektedir. Yapılan literatür araştırmasında tersi durumda bir bulguya rastlanmamıştır.

Öneriler

Öğretmenlerde empatik eğilimin orta düzey çıkmasına paralel olarak eğitim ve seminerler aracılığıyla empatik eğilimin geliştirilmesi önerilmektedir.

Öğretmenler için empatik eğilimle problem çözme becerisi konusunda gelişme kaydedilmesi için yeni etkinlikler organize edilmesi önerilir.

Okullarda problem çözme konusunda sorumluluk almayı destekleyecek bir iklim oluşturulmalıdır.

Mesleğini seven öğretmenlerin problem çözme becerilerinin daha gelişmiş olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Öğretmenlerin mesleğini severek yapmasını sağlayacak uygulamalara yer verilmesi önerilmektedir.

Küçük yaştan itibaren empatinin insan hayatındaki yeri ve önemiyle ilgili bilinç oluşturulması önerilir.

Bu araştırma İstanbul ili Küçükçekmece, Başakşehir ve Bahçelievler ilçelerini kapsamaktadır. Bundan sonra yapılacak olan araştırmalarda, örneklem gurubu genişletilerek, farklı il ve ilçelerde uygulanarak karşılaştırmalar yapılabilir.

Araştırmacılara farklı iş kategorilerinde çalışan bireyleri içerecek yönde çalışma yapmaları önerilmektedir.

Kaynakça

- Akbulut, E. (2010). *Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, Y. (2016). Kim daha iyi empati kuruyor: Empati üzerine mikro bir sosyolojik araştırma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(2), 51-64.
- Balcı, E. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyleri (Beşiktaş ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, E. (2008). *Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, M.K. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının empati becerilerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 107-121.
- Demir, Ö. (2016). Ortaokul öğrencilerinde problem çözme ve bilişsel farkındalık beceri düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 789-802.
- Demir, S. ve Dilmaç, B. (2019). Ergenlerin kişilerarası problem çözme becerisi ve empatik eğilimlerinin sahip oldukları değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 134-156.
- Dev, N. (2010). *İlköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin empatik beceriler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 155-190.
- Erduran, M.M. (2018). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu ile fen fakültesinde eğitim gören öğrencilerin eleştirel düşünme ve empati kurma düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bartın: Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Genç, S.Z. ve Kalafat, T. (2010). Öğretmen adaylarının empatik becerileri ile problem çözme becerileri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2), 135-147.
- Güner, A. (2018). *Öğretmenlerin kültürler arası duyarlılık düzeyleri ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki: Halk Eğitimi Merkezi örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Güneş, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin sosyal problem çözme düzeylerinin sosyal yetkinlik ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gür, H. ve Hangül, T. (2015). Ortaokul öğrencilerinin problem çözme stratejileri üzerine bir çalışma. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*,5(1), 95-112.
- Gürsel, H.E. (2016). *Branş öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaca, A., Açıkgöz, F. ve Akkuş, D. (2013). Eğitim ile empatik beceri ve empatik eğilim geliştirilebilir mi? *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 118-122.
- Karaca, N. H., Aral, N. ve Karaca, L. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin problem çözme becerisi ve benlik saygısının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3),67-74.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katman, H.A. (2010). *Okul yöneticilerinin empatik eğilimlerinin incelenmesi: Isparta il merkezi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, A. ve Şahin, B. (2019). Empatik eğilim ve çatışma çözme davranışı ilişkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(2),853-884.
- Koç, S. B. (2013). *İlkokul ve ortaokullarda görev yapan okul yöneticilerinin etkileşimsel ve dönüşümsel liderlik becerileri ile empati eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Sancaktepe ilçesi örneği)*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kolayış, H. ve Turan, H. (2018). Öğretmen adaylarının algılanan problem çözme becerileri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,13(1),22-32.
- MEB. (2018). <http://personel.meb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,23, 13-23.
- Savaşır, I. ve Şahin, N. H. (1997). *Bilişsel-Davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Şahin, N., Şahin, N. H. ve Heppner, P. P. (1993). The psychometric properties of the Problem Solving Inventory. *Cognitive Therapy and Research*,17(4),379-396.
- Tabachnick, B. G.,&Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Taşdemir, G. (1999). Ege Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesinde çalışan hemşirelerin empatik eğilim ve iş doyumunu düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenme-

- si. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tatar, T. (2013). *Ortaokul öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tavlı, O. (2009). *Lise öğretmenlerinin problem çözme becerileri ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temizyürek, S. (2019). *Öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi (Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi 3.ve 4. sınıf öğrencileri örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Topdemir, A. (2009). *İlköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin öğrencilerin akademik başarısına etkisi (İstanbul ili Bağcılar ilçesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, N., Kaya, H., Özşaban, A., Aydın, G.Ö., Özçelik, K. ve Güneş, E. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin empati ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*,27(2), 119-132.
- Vatansever Bayraktar, H., Doğan, M. C. ve Toy, S. (2018a). İlkokul öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*,5(27), 195-215.
- Vatansever Bayraktar, H., Doğan, M.C. ve Toy, S. (Nisan, 2018b). *İlkokul öğrencilerinin empatik eğilimleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. 17. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumunda sunuldu, Ankara.
- Vural, Ö. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumu yöneticilerinin liderlik özellikleri ve empati becerilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yaşar, O. (2016). *Davranışsal karar verme: Düşünme, problem çözme*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yavaş, B. (2007). *İlköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin empati becerileri ile ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin akademik başarıları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu, R., Karakurt, P. ve Türkleş, S. (2011). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ve etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 905-921.
- Zihni, E. (2015). *Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin empati kurma becerileri, umut düzeyleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.